

«Beizamako krimenaren dokumentazioa hiru pertsonak bakoitzak bere kasa aztertu, eta ondorio berera iritsi ginen»

Asier Sustaetak (Azpeitia, 1979) ez du ikus-entzunezkoekin lotutako inongo ikasketarik egin, baina betidanik gustatu zaio kamera artean ibiltzea. Musika talde batzuetan jotakoa da duela zenbait urte, eta testuinguru hartan ohartu zen asko gustatzen zitzaiola bideoklipak egitea. Hala, Asier bera eta bere adiskide Oihan Amezua beste zenbait lagunekin bildu ziren Erabaki Produkzioak sortzeko. Bakoitzak badu bere ofizioa, eta ondoren ahal duten denbora eskaintzen diote proiektuari, baina, hori bai, Sustaetak defendatu bezala, emaitza profesionala lortzea helburu.

“Oinaze egoitzak” film laburrekin sari bat jaso zuten Lekeitioko Euskal Zine Bileran; “Aio” film laburra ere saritua izan zen, eta Sustaeta bertan estreinatu zen zuzendari bezala. Egin duten azken lana “Kronos” da, dezente denbora hartu diena. Orain bete-betean murgildu dira “Korosagasti” filmaren ekoizpenean, eta estudioa Azpeitiko esklaboen komentuan dute. Pelikulak 1926an Beizaman gertatutako krimena kontatuko du, eta suspensezko filma izango da.

Nola otu zitzazuen Beizamako krimenaren inguruko pelikula bat egitea?

Azpeitian Udalak eta kultur mahaiak sormen beka bat abiatu zutela jakin eta egun berean sekulako kasualitatea gertatu zitzaidan. Sarean nabigatzen nenbilela eskaintza batekin egin nuen topo: norbait duela 90 urteko egunkari bat saldu nahian zebilen. Egunkaria begiratzen hasi eta han zegoen dena. “*Los asesinos del*

crimen de Beizama”, argazkiak... Aurretik egindako “Aio” film laburra ere genero beltzkoa dela esango nuke, eta grabatu genuenean aktore lanean aritu zen Pedro Otaegi beizamarra. Hark kontatu zigun Beizamako kasuarekin ere bazegoela nahikoa mami film bat egiteko, baina, beno, ideia ahanzturan geratuta zegoen...

Baina egunkari zahar horrek berriro jarri zuen ideia mahai gainean...

Zazpi bat urte pasako ziren el-karrizketa hura izatetik egunkariarekin topo egin arte. Ez genuen proiekturik, baina sormen bekak horretarako aukera sor zezakeen, eta heldu egin genion. Egunkariaren argitaratze datatik abiatuta hemeroteka ezberdinetan ibili ginen ikerketak egiten, egunkari piloa deskargatzen... Hala, kronika bat osatzen hasi ginen. Hiru argitalpen alderatzen ibili ginen: “La Voz de Guipúzcoa”, “El País Vasco” eta “Argia”. Batzuek argi eta garbi defenditzen zizuten Lizardi baserrikoak, susmagarri nagusiak; beste batzuek, ordea, parean tokatzen zenari botatzen zioten errua. Pentsatu genuen kronika osatu, hedabideen arteko alderaketak egin eta egia hor nonbait ibiliko zela.

Objektiboki, eta gertaeretara mugatuta: zer gertatu zen Beizaman?

1926eko azaroaren 14ean Korosagasti baserrian hilik topatu zituen bere ahizpa eta ama Jazinta Odriozolak. Jazinta Tolosan bizi zen. Azpeitiko epaitegia arduratu zen kasuaz, eta

atxiloketa mordoa egin ziren, berrogeitik gora. Arrazoi ezberdinak egon ziren atxiloten atzean, tartean blusa beltza eramatea, Jazinta Tolosan ikusi omen zutelako blusa beltza jantzita zeraman gizon batekin hizketan! Batek daki garai hartan zenbait blusa beltz egongo ziren etxe bakoitzean! Bat baino gehiago blusa beltzak lurpean ezkutatzen ibili omen zen, pentsa...

Zabaldur zen beste kontu bat izan zen Korosagastikoek txahala saldu zutela, eta erosi zuena pagatutako diruaren bila itzuli zela baserrira. Horren ondorioz ganadu tratante ugari susmopean izan ziren. Egun horietan Beizamatik ijito familia bat pasa zen, eta familia osoa atxilotu zuten. Azkenean Itsasondoko Lizardi auzokoak atxilotu zituzten, Aranzegitarrak, eta haiek izan ziren susmagarri nagusiak (ama eta alaba gazteena izan ezik beste denak atxilotu zituzten).

Sei edo zazpi hilabeteko prozesu judizial bat etorri zen ondoren, eta epaiketari zehar jakin zen Jazinta ahizpa eta ama hiltzen saiatu zela aurretik, pozoitutako sagar batzuekin. Baina epaiketaren amaieran dekretu bat iritsi zen Donostiatik: denak kalera. Ez omen zegoen aski froga epai bat emateko.

Horretaz aparte, aipatzen da hamalau urte geroago, Itziarren, apaiz batek pulpitutik esan zuela Beizamako krimena burutu zuen gizonak hilzorian aitortu ziola egin zuena.

Hori litzateke, laburtuta, gertatu zena. Baina aztertu du-

ASIER SUSTAETA

«KOROSAGASTI» FILMEKO ZUZENDARIA

1926ko azaroaren 14an, Beizamako Korosagasti baserrian hilik agertu ziren Bibiana Azkardi eta Maria Odriozola ama-alabak. Beizamako krimena bezala ezagutzen dena, film bihurtzen ari dira.

Beñat HACH EMBAREK

Gorka RUBIO | FOKU

zuen informazio guztia barneratu ondoren, zein da gertatu zenaren inguruan duzuen iritzia?

Zergatik askatu zituzten Lizardi auzokoak? Guk gure susmoak dauzkagu. Badakigu Aranzegi familia boteretsua zela: baserriaren jabeak ziren, ganadu asko zeukaten, lur mordoa, zerrategi bat... Elizarekin harreman oso ona zeukaten, eta ermita bateko teilatua konpontzeko diru asko eman zuten.

Badakigu Elizak nola funtzionatzen duen egun, nola funtzionatzen zuen orduan... Kontua da erruduntzat jo zuten gizon hark, Itziarko Santuaren baserriko Luxiano (*Mekatxis* ezizena zuena), aurretik ere bazeukala hildakoren bat bere bizkar, eta kulpahiltzaile bati botaz gero, ba jendea ez da asko harritzen.

Gure ondorioa da bazeudela nahikoa frogak, Lizardin Korosagasti baserriko gauzak topatu zituztelako. Nabarmena zen Korosagastin izan zirela. Epai-leak berak aitortu zuen kazeta-

*«Epailea erdal
hiztuna zen,
gaztelarra;
Beizamakoek ulertu
ulertuko zuten
zerbait gaztelaraz,
baina hitz egin
dena euskaraz
egiten zuten»*

rien aurrean Korosagastin egindako gazta batzuk topatu zituztela Lizardin...

Lehen aipatu duzu egia topatzeko ahaleginean, hedabideek ziotena alderatzen aritu zinetela. Zuentzat, norabide horrek Lizardira al darama?

Nahiko argudio daude. Ez da gaztarena bakarrik, odoldutako arropa ere topatu zuten, eta Lizardikoek esan zuten egun hartan txahal bat jaio zela baserrian eta erditzeko lanen odol-arrastoak zirela arropetakoak. Guretzat gakoa deklarazioetan dago. Denek adierazpen bateratu bat osatu zuten, baina batek kale egin zuen, eta gauza oso ezberdinak esan. Hori dena jakin eta gero, kalera? Traturen bat izango zen tartean.

Erauskin Errotarik errugabetzat jotzen ditu Lizardikoak bere bertsioetan, eta Goierri eta Urola inguruko jende gehiena iritzi berekoa zen.

Bai, eta ez hori bakarrik, baita kazetari batzuk ere. “El País

Vasco” egunkarira jo (egungo “El Diario Vasco”) eta lau orrialdeko erreportaje grafiko bat aurkitu genuen, Aranzegi familiakoen zazpi edo zortzi erretraturekin. Zuriketa lan hutsa zen, hedabide bat haien zerbitzura nahi zutena esateko. Omenaldi bat ere antolatu zieten herrian.

Hau dena ez da nire susmoa bakarrik. Hiru pertsonak Beizamako krimenaren inguruan bildutako dokumentazio guztia eraman genuen etxera, bakoitzak dena bere kasa aztertu, eta ondorio berdinerira iritsi ginen: «Honek egin du, eta honengatik».

Testuingurura jota, uste duzu krimenaren harira talka bat bizi izan zela hirigune erdaldundu eta landa eremu euskaldunaren artean?

Bai, handia gainera. Epailea erdal hiztuna zen, gaztelarra; Beizamakoek ulertu ulertuko zuten zerbait gaztelaraz, baina hitz egin dena euskaraz egiten zuten. Kexu agertu zen epailea kazetarien aurrean, akusatuek erantzuteko hartzen zuten denborak aukera handiagoa ematen zielako erantzuna prestatzeko; ezin zituen sorpresaz harrapatu. Gainera, ziur zen adarra jotzen ziotela. Jazintaren kasuan, Tolosan bizi zen, hiru urte zeramatzan neskame erdaldu batzuen etxean... Hori ikusita, epaileak zer esango zuen ba? “Etxekoei ulertzen die eta niri ez?”. Baserri jabe edo euskaldunak gutxietsi baino, hedabideek bordetan bizi ziren artzainen kontra jo zuten: «*hombre tosco y sombrero, de pocos amigos...*». Irudi hori zabaldu zuten.

Gipuzkoan gertatutako lehen krimen mediatikoa izan zen?

Egunkariak bazeukaten presentzia, baina ez dakit irratia zenbateraino zegoen zabaldua, irratitik ezin izan dugulako ezer jaso kronika osatu ahal izateko. Argazkigintzak ere ez zeuzkan hainbeste urte orduan... Lehenengoa izan ez bazen, lehenengotakoa. Bestalde, krimenak ere izan ziren lehenago, noski, baina ez dago inondik inora kasu honetan topa daitezkeen datu mordoa. Hedabideek egunero egiten zuten kronika, krimenaren egunetik martxora arte, egunero, berririk ez zegoe-la esateko ere: «*Las últimas noticias son las mismas... el juez entra a las 8 de la mañana... sale a la 1 a comer, entra a las dos y media después de la siesta... ha salido a las 8 y no ha dicho nada nuevo...*».

Krimenaren egunetik abiatuta, egunero ez bazen, ia beti agertu zen zerbait zazpi bat hila bete pasa arte. Jaso dugun azkeneko berria 1941ekoa da, eta ordutik honakoak kasua mintzagai duten erreportaje modernoak dira.

Zer moduz doaz filmeko grabaketa lanak?

Ondo! Grabaketetarako 31 egun aurreikusi genituen, eta 25 eginak daude jada. Azpeitiko Esklaboen komentuan daukagu lantokia (lokalak Udalarenak dira), eta hainbat lokalizazio bertan jarri ditugu: epailearen bulegoa, Korosagastiko sukaldea, ziega, galdaketa gela, herriko ostatu zaharra, pasillo zentrala, Lizardiko gela bat, Zeru Txiki ostatuko gela bat (Jazintak lan egin zuen taberna, Tolosan), autopsia gela bat... Hemendik kanpo, Urrestillako hilerrian eta baserri batean ere egin ditugu grabaketak, baita Azpeitiko zerrategi batean ere. Zeru

KOROSAGASTI FILMA

Txiki taberna bilakatu genuen Azpeitiko Alejandro estatua. Kartzelako ataria Loiolako basilikaren atzealdean kokatu dugu.

Zer baliabide ari zarete erabiltzen 1926. urteko giroa lortzeko?

Argiztapenari dagokionez, garai hartan landa eremuan ez zeuden bonbilla asko, eta baserri gehienetan ez zegoen argindarririk. Kaleetan farola batzuk bai, agian, baina oso ahulak. Kartzeletan kandelak zeuden, eta horrek lantxo bat eskatu digu. Arropak ere bai, zer esanik ez. Kotxe zaharren bilduma egiten duen herriko batek ere utzi digu autoa...

Grabaketak kanpoan egiten ditugunean, berriz, asko jolastu behar dugu ezkutaketan: farolak, kableak, barandak, asfaltatutako lurra... Gainera, ez da erraza masa bota gabeko lurra topatzea, dena urbanizatuta baitago egun. Mendira joz gero bai, baina, noski, hori eginda baliabide pilo bat galtzen dira. Loiola atzean hala gabilta: tona bat hondar bota, zabal-

du, lurra zikindu, gero bueltan jaso... Gurea lan kooperatibo bat da eta bakoitzak bere aletxoak jartzen du.

Hau ez da zuen ogibidea.

Ez, ez! Ni altzarigintzan nabil, eta Oihan soinu enpresa batean! Musu truk ere ez gabilta, baina ez da gure ofizioa.

Zer sentituko dugu gehienbat «Korosagasti» ikustera joaten garenean? Beldurra, suspensea...

Suspensea batik bat. Tentsio une batzuk izango dira, baina beldurra ez hainbeste. Filma hiltzailea nor den jakin nahi horretan igaroko da...

Azpeitiko Udalaren beka. Herriko gidoilariak. Istoria ere gertukoa. Aktoreak inguruko antzerki taldeetako kideak. Hau «0 km» pelikula bat da!

Hala da, bai. Gainera, parte hartzen gabilta gehienok baguen krimenaren berri: “nire aitak kontatzen zuen”, “nire amonak zioen”... Inguruko jendea mesede egingarriak eskatu, eta proiektua

forma hartzen joan da. Beka-ren prozedura bera eredugarria izan daiteke beste herri batzuetan antzeko proiektuak bultzatzeko. Guk garbi geneukan bakarrik ezingo genuela hau dena egin, lau lagun ar- tean eta gure denbora librean. Ez genuke izango ez filma ekoizteko ez aurrera ateratzeko baliabiderik. Ikus-entzunezkoekin lotutako ikasketak egin dituzten gazte asko ari dira parte hartzen: aktoreak, gidoilariak, arte zuzendariak, soinu eta argiztapen ardura- dunak... Badakite zertan dabil- tzan, eta baditugu baliabide- ak. 58 lagun gabilta lanean. Gure denbora librean gabilta, bai, baina zalantzarik gabe emaitza profesionala izango da. Orain arte egin ditugun ekoizpenetatik “Korosagasti” filmera kristoren saltoa dago. Badago jantzietarako estilista bat ere, Xanti, bere bizitza la- boraleko sei hilabete hartu dituena pelikula egiteko.

Pelikula urte amaierarako prest izango da, orduan?

Nik uste baietz, eta estreinal- dia Azpeitian egingo da.

KANTA BELTZAK

Krimenen musikak, hitzak eta istorioak

JENDARTEA / Beñat HACH EMBAREK

Euskal Herriaren luze zabalean aspaldi batean gertatutako zenbait krimen gordin oso fresko iritsi dira gaur egunera, kultur espresio ezberdinak baliatuta: liburuak, kantuak, ipuin kontagintza, bertsoak... Baita zinema ere, Beizamako krimenaren kasuan aurki ikusi ahalko dugun bezala.

Eman diezaio- gun erre- paso labur bat Eus- kal Herria az- toratu zuten zenbait krime- ni, baita gertaerok utzitako kanta eta bertsoei ere.

Gaur egun munduan ger- tatzen den edozein astake- riaren berri jasotzen dugu sakelakoan, unean bertan, eta maiz, eskatu ez arren, bideoz. Informazio uholde etengabea tarteko, gizaki garaikidea basakeria han- dienak asimilatzeraz iritsi da, eta lasai demonio jarrai dezake bazkaltzen pareko pantailari bortxa darion bi- tartean.

Aspaldi batean ere bazen, noski, basakeria, baina koka gaitezen gure arbasoen aza- lean, azalpen bila. Atzerriko hainbeste albiste etxeko atarira iristen ez ziren ga- raian, aparteko gertakizun batek har zezakeen dimen- tsioa erraldoia izan ziteke- en. Euskal Herriko zonalde menditsuak baserriz josita zeudenean, etxe bakoitzean jende asko bizi zen aroan eta askotan herria igande- tan soilik zapaltzen zenean, isolamenduak norbanakoa- ren iruditegian sekulako eragina izan zezakeela pen- tsa daiteke; eta inguruan

jazotako krimen batek pro- fil hartako pertsonengan kezka ikaragarriak eragin zitzaakeela ondorioztatu.

Ezaugarri antzekoak par- tekatzin dituzten kasu asko daude, gehienbat, herrian sortu zuten izu, morbo, edo, zergatik ez esan, behin denbora bat pasata, zirrara- rengatik. Askoren berri ber- tsoen bidez izan dugu. Izan ere, bertsoa zen orduko kul- tur adierazpide esangura- tsuenetako bat, eta bertso- laria, beti, euren garaiko kontuen kantari izan dira.

JOSE LARRAÑAGAREN HILKETAK

Kasu sonatuenetakoa Jose Larrañagak egindako hilke- tena da, gaurdaino “Hama- lau heriotzena” izenburuko bertsopaperean iritsia, Ju- len Lekuona eta Antton Val- verdek duela 40 urte ingu- ru musikatutakoa. Ordutik ere abestiak bere bidea egin du, Oskorrik “The Pub Ibil- taria” egitasmoan sartu bai- tzuen eta Morau abeslariak ere kantatzen baitu. Ezin da ziurtatu ez bertsoak Jose Larrañagak berak idatzi zi- tuenik (kasu askotan beste norbaitek egiten zituen le- hen pertsona), ez darabi- len euskara Mendarakoa denik (bertakoa zela baiez- tatu da baina ez da ziurra).